

Dr. Parragh László, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnöke

Mi változtatni szeretnénk, míg a velünk szemben állók azt akarják, maradjon minden úgy, mint régen

Egyik célunk: a jó autószerelőkből legyenek autóipari mérnökök. Ez nem álom, nem teljesíthetetlen kívánság. Van rá példa, nem egy autóipari világcég közép-, illetve felső vezető rétege a szakmai ranglétrát végigjárt szakmunkás tanulókból is verbuválódik. Dr. Parragh Lászlóval, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnökével beszélgetünk az évek óta tartó vitáról, és a választások előtt menetrendszerűen magasra csapó támadásokról.

Elnök úr, szakmai, vagy politikai jellegű támadásokról van szó?

– Egzisztenciális utóvédharcokról. Remélem, nem tudják visszafordítani az idő kerekét. Ezért álltunk ki a kancelláriarendszer és a konzisztóriumok bevezetése mellett a felsőoktatás átalakításakor. Az utóbbi még nem mindenütt működik megfelelően, de az előbbinek már kézzelfogható eredményei vannak; jelenleg a felsőoktatás készpénzállománya meghaladja a 300 milliárd forintot. Míg 3-4 éve arról lehetett hallani, hogy egyes egyetemek a csőd szélén állnak. Ehhez kellett néhány olyan rendőr dandártábornok – az egyik kancellár korábban ezt a rangot viselte –, aki fegyelmet és rendet tart, szimplán betartja és betartatja a szabályokat. Felsőoktatási rendszerünk legnagyobb problémája, hogy hiányoznak a felelősségi pályák. Az egyetemi autonómiára hivatkozva, felelősség nélkül szinte minden megtehető. A szenátus dönt a legtöbb kérdésben. Amikor a felsőoktatás rendszerét kezdtük vizsgálni, először a hallgatói

önkormányzatokat vettük górcső alá. Hiszen ők voltak a rendszer legpuhább szereplői, akik könnyen megvehetők. Ha egy hallgató ott ül a professzor mellett a szenátusban, akkor úgy dönt, hogy azzal elnyerje tanára tetszését, és az esetek többségében nem is rendelkezik kellő információval a szavazás tárgyáról. Míg egy dékánválasztásnál a hallgatói önkormányzatnak 30%-os – vagy annál nagyobb – a súlya. Olyan rendszerhibák voltak – és vannak még ma is –, melyeket nagyon nehéz föltörni. Amikor egy vállalkozó vitatkozik egy neves professzorral, eleve vesztesként teszi, mert az ő társadalmon belüli elfogadottsága lényegesen alacsonyabb.

Milyen viszonyban van egymással a közoktatás és gazdaság?

– A magyar gazdaság most már jó állapotban van, de a kedvező gazdasági folyamatok csak akkor tehetők fenntarthatóvá, az ország akkor lehet versenyképes, ha megfelelő tudással is rendelkezik. A tudást kétféleképpen lehet bevinni a gazdaságba. Az oktatás és a kutatás, a fejlesztés és innováció útján. Ezért mindkét területen erős vitába keveredtünk, de mi kitartunk véleményünk mellett. Az oktatás szerkezetileg négy fő szintből áll: közoktatásból, középfokú oktatásból – ennek három eleme a szakképzés, a szakgimnáziumok rendszere és a gimnáziumok –, felsőoktatásból és felnőttképzésből. A közoktatás egyik legnagyobb problémája, hogy évtizedek óta változatlan a tananyag. Ötödikes fiam ugyanazt tanulja, mint én 35-40 éve. Hiába van a gyereknek mobiltelefonja, számítógépe, laptopja, ha ezekkel az eszközökkel a digitális munkavégzést, feladatmegoldást nem sajátítja el. A másik probléma a nyelvoktatás iránya. Amikor ezeket a lehetőségeket nem biztosítjuk a kisdiáknak, akkor ténylegesen szegregációs folyamba lökjük be, mert van, aki megteheti, hogy a gyermeke különórán a szükséges képességeket elsajátítsa. Amennyiben a szegregáció megszüntetésére törekszünk, akkor ezeket a kompetenciákat kell a gyerek számára biztosítani. Mi változtatni szeretnénk, míg a velünk szemben állók azt akarják, maradjon minden úgy, mint régen. Nem lennénk ellene a 9 osztályos általános iskolának, ha azt tartalmilag meg lehetne tölteni. Azonban ma a 8 osztályosról sem lehet ezt elmondani. Mi ezért is javasoltuk azt, hogy 16 éves korig legyen kötelező a közoktatás. Utána, ha a tanuló és a családja például az anyagi helyzetük miatt, vagy azért, mert már két osztályismétlésen van túl a gyerek, és nem találja a helyét, elmehessen dolgozni.

16 éves gyerekek tömegét kiraknák az utcára?

– Nyilvánvalóan nem, ez néhány száz gyereket érint. A középfokú képzésben már valódi szegregáció esete forog fenn, mert az elitgimnáziumokba, ahová tízszeres-hússzoros a túljelentkezés, csak a nagyon kemény felvételi követelményeknek megfelelő gyerekek kerülnek be. Azoknak a gyerekeknek, akikről mi beszélünk, esélyük sincs ilyen gimnáziumokba bekerülni. Ezért helyezzük a felzárkóztatásra a hangsúlyt. Be kellene bevezetni a 0., alapozó, felzárkóztató évfolyamot, ahol a tehetséges, de kevésbé tehetős családok gyerekei is megkapnák a megfelelő tudáshoz az ismeretanyagot. A szakképzés berkein belül a gyerek egy adott szakmát tanul meg. Ide néhány ezren jelentkeznek évente. A legnagyobb gond, hogy nincs elég gyerek. Általános iskolába évente nagyságrendileg 100 ezren iratkoznak be, a középfokú képzésbe beiratkozók száma pedig évente, egymásra rakodóan 20%-20%-kal csökken. Azonkívül, mint mondtam, a családok egy része megélhetési okok miatt azt szeretné, hogy gyermekük minél hamarabb dolgozzon, ezért is választja a 4 osztályos képzés helyett a 3 osztályost a szakiskolákba jelentkezők többsége. Egy szóval sem mondom, hogy nem kell oktatni. Az lenne a jó, ha minél tovább oktatnák a gyermeket. A társadalom anyagi lehetőségeit és a gyerek képességbeli korlátját kellene optimálisan összehangolni. 300 ezer gyerek oktatásának rendszerszerű megalkotásáról van szó, ami persze érdekellentétek kereszttüzében van. Érthető, ha egyetlenegy polgármester sem akar gimnáziumot bezárni, noha ez a döntés rajta nem, lob bierején azonban múlik. Valamennyi intézmény állami fenntartású, még az egyetemek is – holott szenátusaik állandóan az autonómiára hivatkoznak. A nagypolitika pedig nem akar a helyi közösséggel konfliktusba kerülni. Gondoljunk bele, hogy a kormánypártok a 2/3-os többséget a tapolcai kórházbezárás vitáján vesztették el. Holott ha józan ésszel végiggondoljuk, hazákban, ahol 2 óra alatt elérhető a főváros, 2-3 jól felszerelt, szakképzett állományú, jól működő onkológiával sokkal többet érünk, mint régi, elavult eszközökkel. No, de térjünk vissza a középfokú oktatásra; ha maradnak a gimnáziumok, s mindegyiket fenntartják, akkor az a színvonal csökkenésével jár. Harc folyik a gyerekekért. Sajnos olyan vidéki gimnázium is akad, ahol 2,5-es tanulmányi átlaggal indítottak első osztályt.

Ez is csökkenti a szakképzésbe beiratkozók számát? Vagy az is, hogy a társadalomban az él még mindig: érettségizett gyerekből lehet valaki, míg, aki szakmát tanul, zsákutcába kerül?

– Ez egy old-style gondolkodás, amelynek az a lényege, hogy gimnázium, aztán egyetem. Ez a hazai modell alapvetően a korábbi, korlátlanul liberális oktatáspolitikai felfogáshoz kötődik, és Görögországban, Spanyolországban, Portugáliában, Olaszországban alkalmazzák. Elég megnézni ezekben az országokban a gazdaság állapotát, és a fiatal munkanélküliek arányát. Ausztriában, Németországban, Hollandiában viszont a diákok először szakmát tanulnak, s onnan lépnek tovább a felsőoktatásba. Ezekben az országokban az autóipari konszernek vezetői szakmunkásként kezdték, és utána tovább tanultak. Ezért szorgalmazzuk a felsőoktatás átjárhatóságát, vagyis, hogy a diák a szakképzésből be tudjon jutni a felsőoktatásba. Egy tehetséges autószerelőnek még előnyt is kéne adni ahhoz, hogy autóipari mérnök legyen. Amennyiben szükséges, akkor indítsanak egy felkészítő évfolyamot. Ez a munkaadók érdeke, mert ők nem szakmunkást, de nem is tudományos mérnököt keresnek, hanem a kettő közötti tudásút. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által megrendezett Szakma Sztár vetélkedőn tapasztalom, hogy egy logisztikusnak szinte jobban kell beszélnie angolul, mint egy angol tanárnak, mert neki a „japán angolt” is ismernie kell. Egy folyamatszabályozó, vagy egy automatika rendszerszerelő oktatása több mint egy középfokú képzés, de nem igényel ötéves egyetemi oktatást. Az egyetemek vezetői ennek nem minden esetben örülnek, mert azt hangoztatjuk, le kell a falakat bontani, és ezeket a diákokat is be kell engedni a felsőoktatásba. Ők viszont a tudományos világban érdekeltek, s abban, hogy minél tovább bent tartsák a diákot. A ma igen figyelemreméltó egyetemeink főiskolaként indultak, kötődve valamelyik iparági területhez. Ilyen Győr, Kecskemét, a veszprémi és debreceni vegyészképzés, és az összes orvostudományi egyetemünk, ahol duális képzés folyik, mert mindegyiknek van klinikája. Ahol működik a duális képzés, ott sikeres az egyetemi oktatás. A felsőoktatásban csökkent a legnagyobb mértékben a diáklétszám. 550 ezer fő a kapacitás és 290 ezer a hallgatói létszám. 2020-ra ez a szám 250 ezerre csökken. Van olyan egyetem, ahol 50%-kal nőtt az oktatói létszám, s körülbelül ugyanennyivel csökkent a hallgatóké.

Úgy véljük, nemcsak a régi oktatási lobbi ellenállásáról van szó, a régi vágású közgazdászok is felsorakoztak mellétek. „A Dimitrov-téri fiúk” talán még emlékeznek rá, hogy azt mondták nekik, ők lesznek a társadalom mérnökei. De milyen választ adtak arra, hogy mi történt Magyarországgal, és mi legyen Magyarországgal? Eltelt 30 év. És ők még mindig a saját elavult, megbukott mániájukhoz ragaszkodnak. Mitől ekkora a mellényük?

– A magyar közgazdászképzés problematikus. A közgazdász oktatók zöme annyira elkötelezett a korábbi közgazdasági filozófiák mentén, hogy közben nem teszik meg azt, ami szerintem alapvető feladatuk, hogy alternatívákat hasonlítanak össze. Tehát nem úgy képzik a hallgatókat, hogy 2010-től más gazdaságpolitikát folytat a kormány, mint korábban, s ezt vitassuk meg, elemezzük ki. Kevés kivitellel csak liberális tanokat közvetítenek, holott mindegyik közgazdasági iskolát be kellene mutatniuk s nem értékrendet közvetíteniük.

Mi hiányzik ahhoz, hogy megvalósuljon a szakképzésből a felsőoktatásba való átjárhatóság?

– Erre már megvan a jogszabályi lehetőség; az első feladat, az érettségi letétele akár esti gimnáziumban, a másik, hogy a creditpontba beszámítódjanak a szakközépiskolai tanulmányok.

És mi a helyzet a felnőttképzéssel?

– Az egész életen át tartó tanulás (lifelong learning) területén állunk a legrosszabbul. Azt állítják, hogy nem tanítják meg a gyereket arra, hogy meglegyenek a képességei az életen át való tanulásra. Ezt nem is az iskolában kell elsajátítani, hanem egy életen át kell tanulni. Ahogyan egy multicég vezetője munkatársait folyamatosan képzi, úgy a kis- és középvállalkozások esetében is meg kellene teremteni egy olyan felnőttképzési rendszert,

amely automatikus továbbképzést biztosít.

Arról is megy a vita, hogy felnőttképzésről, vagy felnőttoktatásról beszéljünk.

– Egy gipszkartonszerelő szakmunkást egy új technológia esetén képezni kell, míg egy közmunkást oktatni szükséges.

Ki a klasszikus értelemben vett közmunkás?

– Ezen a téren is változás lépett be, mert a csúcsponton 350 ezer közmunkás volt. Akkor azt mondták, az illető nem segélyt kap, hanem dolgoznia kell, és ezért magasabb jövedelemben részesül. Ez a szám 130 ezerre csökkent, mert sokan visszamentek a reálgazdaságba. Még egy közmunkást is oktatni kell, mert a kaszáláshoz is szükséges a képzettség, a munkavédelmi ismeret. A felnőttképzés alatt nem a közmunkás-rendszert értem, hanem hogy minden egyes szakma evolúciós folyamatához kell igazodni. Ezt a nagy cégek megoldják, mert rendelkeznek elég erőforrással, és tudják, számukra versenyelőnyt jelent. A kis cégeknek erre nincs pénzük.

A ’90-es évek elején indult el egyetemi szinten az andragógusképzés. A tanszék alapítói előjöttek azzal, hogy az andragógia a felnőttképzés tudománya. Kialakult a képzett tanerő az élethosszig való tanuláshoz?

– Még nem, holott ez lenne az egyik kitörési pont, mert a jelenlegi többletkapacitás hosszú távon fenntarthatatlan. Jómagam nem az andragógusképzésben látom a megoldást, sőt ez részlegesen munkanélküli képzés – látom a jelentkezéseken. A felnőttképzés kapacitást tudna lekötni akár a szakképzési centrumokban, akár a felsőoktatásban. A szakoktató is képes felnőttekkel foglalkozni, mert a legtöbb pedagógusból nem hiányzik a hivatástudat. Korábban az egyetemi szakok túlburjánzását éltük. Abban a pillanatban, amikor egy olyan szakot találnak ki, ami nevében újdonság, akkor lehet tanszéket alapítani, és az illető lehet az adott terület professzora. Ezért indult el annak idején hihetetlen sok OKJ-képzés és rengeteg szak a felsőoktatásban. Emellett hiányzik az a középvetetői réteg, aki megfelelően menedzselné a munkabeosztást. A legszemléletesebb példa, ha összehasonlítjuk a magyarországi és az ausztriai útépítést. Ha valaki egy multinál dolgozik, akkor rákényszerül a teljesítményre.

Elnök urat gyakran támadják, s nem hiszem el, hogy közben nem tudják, hogy tarthatatlan álláspont mellett kardoskodnak.

– Ezt a kérdést gyakran felteszem magamnak, mert legtöbb esetben triviális az, amit hangoztatunk, ezért „hétköznapi” logikával felfogható.

Az is meghatározó a gazdaságpolitika tervezéskor, hogy a szolgáltatások száma vagy az ipari termelés erősödjön. Az autógyárak betelepítése növelte az ipari termelést?

– Egészséges gazdasághoz egészséges szerkezet kell – ez is triviális mondat. Magyarországon az elektronikai ipar a legerősebb. Az autóipar, amiről a legtöbbet hallani, egyik nagy előnye, hogy Németországból érkezik, és a németek nyerésre állnak az autópiaci világversenyben. A másik: hatalmas mennyiségű beszállítót és alvállalkozót vonz. Az alkatrészek jelentős részét is nálunk állítják elő, nem úgy, mint az elektronikai iparban.

A már említett kis- és középvállalkozások helyzete milyen tendenciát mutat?

– Szétszakadót. Azon kell munkálkodni, hogy ne csak a kkv-szektor kisebbik része vegye át a technológiai újításokat.

Papolczy Gizella–Medveczky Attila